

„Knygos gyvenime tesu akimirka“

Jaunius Gumbis

Verslo teisės advokatas, senųjų ir retų knygų kolekcininkas Jaunius Gumbis yra sukaupęs įspūdingą ir, ko gero, vienintelę tokios apimties lituanistikos leidinių kolekciją Lietuvoje. Tačiau pats stengiasi likti nematomas.

„Aš esu be galo mažas net prieš pačią mažiausią savo kolekcijos knygą. Knygos gyvenime esu tik akimirka. Todėl nemėgstu kalbėti apie save, noriu, kad dėmesys būtų skiriamas knygoms, o ne žmogui, kuris tas knygas surinko. Ir toliau noriu likti mažas, nes knygos už mane didesnės“, – nuoširdžiai savo fundamentalų požiūrį išsako kolekcininkas J. Gumbis. Jis teigia, kad tikrieji meno kūrinių globėjai bei kolekcininkai retai kada fotografuojasi su savo unikaliais eksponatais, nes nenori jų užgožti, stengiasi patys likti nuošalyje.

J. Gumbis kolekcionuoja senąsias lietuviškas ir su Lietuva susijusias knygas, išleistas nuo ankstyvojo spaudos periodo iki 1904 metų. Tai žymių Lietuvos autorių veikalai, parengti ir išspausdinti Lietuvos ar kituose Europos miestuose, taip pat užsienio autorių veikalai, kuriuose yra istorinių duomenų apie Lietuvą. Didžioji kolekcijos dalis – vieninteliai egzemplioriai. Rinkinį komplektuoti Jaunių paskatino noras išsaugoti ir pristatyti Lietuvos istorijos tyrėjams vertingus istorinius šaltinius – knygas, kurių nerasime Lietuvos muziejuose ir bibliotekose.

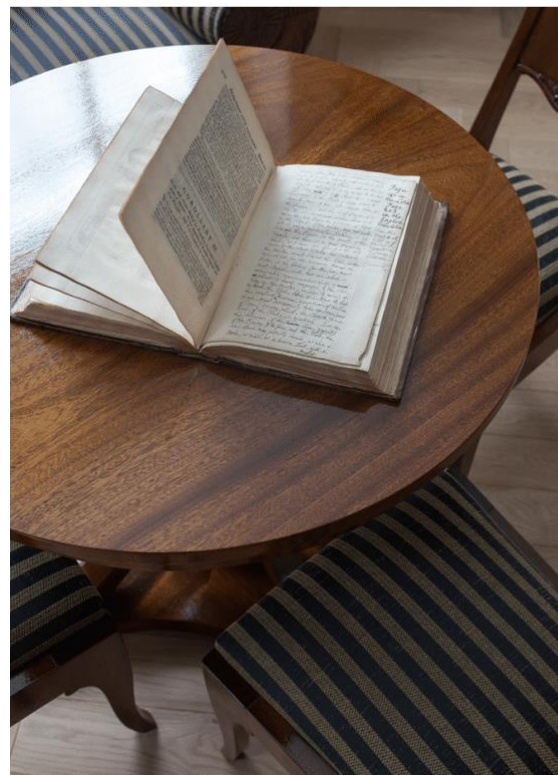
Jauniaus rankose – 1590 m. publikuota Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Stepono Batoro sekretoriaus, Prūsijos istoriko Reinholdo Heidensteino Livonijos karo kronika vokiečių kalba, įrīsta kartu su protestantų teologo, rašytojo Paulo Oderborno biografiniu veikalu apie Rusijos carą Ivaną Vasiljevičių IV (Ivaną Rūstųjį), išleistu 1596 m. ↑

Neretai senosiose knygose kolekcininkui tenka aptikti įvairių staigmenų, ranka rašytų „inkliuzų“, kaip ir šiame 1488 m. publikuotame Lenkijos karalystės nutarimų inkunabuliniame leidime ↑

Advokato kolekcininko senųjų ir retų lituanistikos knygų rinkinys, renkamas su pagarba, pasidžiavimu ir jautrumu, yra bene didžiausias ir solidžiausias Lietuvoje. Jame tokie raritetai kaip žymaus lietuvių raštijos kūrėjo Jono Bretkūno pamokslų rinkinys „Postilė“, Hartmanno Schedelio „Kronikų knyga“, vokiečių kalba išleista 1496 m. ir laikoma vienu pirmųjų spausdintų Lietuvos istorijos šaltinių, Kazimiero Semenavičiaus veikalas „Didysis artilerijos menas“ leidimai keturiomis kalbomis, baroko epochos poeto Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus poezijos rinkinys „Keturių lyrikos knygų“ ir daug kitų. „Mes turime išties puikių lietuvių, kurie kūrė karo meną, fortus, rašė pasaulinio lygio poetas, teisinius veikalus“, – vardija J. Gumbis. Rinkinio tematika ir kalbinė sudėtis labai įvairi: čia yra proginių leidinių, teologinių, religinių, mokslinių, grožinių veikalų, teisinių dokumentų rinkinių, knygų karybos tematika, istorinių įvykių, kelionių aprašymų lotynų, lietuvių, lenkų, anglų, prancūzų, rusų, ispanų ir kt. kalbomis.

Lietuvos valstybės šimtmečio proga 2018-aisiais kolekcininkas surengė tokių knygų parodą Lietuvos nacionaliniame muziejuje „Advokato Jauniaus Gumbio kolekcija: knygose išlikusi praeitis“ bei išleido to paties pavadinimo parodos katalogą – įspūdingą 600 psl. apimties albumą, supažindinantį su J. Gumbio senųjų knygų kolekcija. Tos knygos – tai religinės ir pasaulietinės tematikos meno kūriniai, kurie leidžia, anot kolekcininko, simboliškai, iš naujo, specifiskai ir intelektualiai atrasti Lietuvos istoriją. „Senosios knygos išskirtinės – tiek išore, tiek turiniu, paleičiančiu beveik visas gyvenimo sritis. Jose galima rasti ne tik istorinę, religinę, teisinę, bet ir geografinę Lietuvą“, – pasakoja J. Gumbis. Tokie unikalus eksponatai, anot pašnekovo, pagrindas didžiulis savo valstybe, ir žmonės turi matyti, kad šie leidiniai egzistuoja, pajusti senųjų knygų nešamą praeities žavesį.

„Knyga – tai menas, kurį reikia atversti. Juk vertę knygų įgauna tik dėl skaitytojo žvilgsnio, galinčio ją suprasti ir išskaityti“, – teigia J. Gumbis. Senosios knygos jį yra ne kartą nustebinusios, todėl kiekvienas susitikimas su jomis jaudina. „Vartydamas senas knygas, gali aptikti įvairiausių siurprių“, – pavyzdžiui, K. Semenavičiaus „Didžiojo artilerijos meno“ paskutiniame, angliškame, leidime septyni puslapiai kažkodėl buvo neišversti – ją turėjęs žmogus pats savo ranka, to meto rašysena, tuos puslapius išvertė, perrašė ir įrīšo su likusiais. Arba nuskaitytoje, neįrīštoje 1690 m. išleistoje Žemaitijos vyskupijos sinodų nutarimų rinkinyje lotynų kalba, kurio buvo neįmanoma rasti jokiose pasaulio bibliotekose, J. Gumbis yra aptikęs penkis puslapius... lietuvių kalba. „Arba randi 1648 m. išleistą knygą su pridėtu laišku kitam knygos savininkui“, – apie nuostabas pasakoja J. Gumbis. Neįmanoma nesistebėti ir kai iš kito žemyno atkeliavusiose knygose pamatai Vilniaus viešosios bibliotekos antspaudą. O išvydęs Sapięgų bibliotekos ekslibrisą kolekcininkas negalėjo patikėti savo akimis. „Tai kaip gerą detektyvą skaityti, – juokauja. – Kiekviena knyga – tai maža paslaptis.“

J. Gumbio kolekcijoje yra ir itin retas Kazimiero Semenavičiaus veikalas „Didysis artilerijos menas“ angliškasis leidimas. Jame septyni puslapiai kažkodėl buvo neišversti, tad ją turėjęs žmogus pats tuos puslapius išvertė, ranka perrašė ir sudėjo į knygą ←

Gyvenimas tarp knygų

Kolekcininkas įsitikinęs: kiekviena knyga yra unikali informacijos apie savo epochą, tautinio mentaliteto saugotoja ir skleidėja. „Knygose atspindėta tikrovė sukuria tikrą, neišgalvotą, faktinį pagrindą didžiutis savo valstybe. Knygos – tvirtas tautos atminties postamentas. Laikas tarytum jų sąjungininkas – išgrynina užfiksuotus šimtmečių įvykius, epochų veidus, iškelia literatūrinį vaidmenį istorijoje“, – savo knygos „Kolekcininko žodyje“ rašo J. Gumbis, kurio kiekviena kolekcijos knyga yra istorinio paveldo objektas.

Štai J. Gumbis vadina knygų globėju. Dauguma senųjų, itin retų veikalų kolekcininkų perduodami iš rankų į rankas. „Kartais atrodo, kad tūkstantinės knygų kolekcijos buvo išbarstytos, atrodytų, tik tam, kad jas vėl kas nors surinktų. Būti tokių knygų globėju yra prasmingas ir labai atsakingas jausmas bei pareiga. O bent dalį jų sugrąžinti atgal – vienas iš pagrindinių mano keliamų moralinių tikslų“, – sako kolekcininkas, į Lietuvą sugrąžinęs šimtus vertingų veikalų. Tačiau savo vaidmens nesureikšmina ir bibliofilu savęs nevardina. „Žmonių su tikra, neapsimestine knygų kolekcionavimo aistra nėra daug. Lietuvoje man didžiausią įtaką padarė trys tikri knygų mylėtojai bibliofilai: Kazys Varnelis, prof. Domas Kaunas ir Lietuvos Respublikos prezidentas Gitanas Nausėda. Šie žmonės man buvo tikras pavyzdys, prieš du dešimtmečius pradėjus rinkti senąsias knygas“, – dr. J. Gumbis irgi priskirtume prie knygų mylėtojų, kuriems rūpi lietuviškos knygos likimas. Sako pats nesitikięš, kad jam pavyks surinkti tokią kolekciją. „Ieškoti retų knygų – didelis iššūkis, kuriam visada esu pasiruošęs“, – sako kelis šimtus itin retų knygų sukaupęs kolekcininkas. Tokie įvykiai kaip „Aušros“ pilnų komplektų įsigijimas tik stiprina J. Gumbio nacionalinės pareigos idėją surinkti kuo daugiau vertingiausių Lietuvai knygų.

Bibliofilai – kolekcininkai

Jaunius Gumbis

Per karus ir okupacijas senos ir retos knygos buvo išgrobstytos, tad didžiąją savo rinkinio dalį (anot J. Gumbio, apie 90 proc.) kolekcininkas įsigijo užsienyje – Švedijoje, Danijoje, Olandijoje, Vokietijoje, Italijoje, Ispanijoje, Anglijoje, Kanadoje, JAV ir kt. „Knygų kolekcionavimas padėjo susipažinti su kolekcininkais, antikvariais ir aukcionų namais iš viso pasaulio“, – apie antrinę pomėgio rinkti retas knygas naudą kalba teisininkas. Yra tekę sutikti šeštos kartos kolekcininkų. Bendravimas su jais, pasak Jaunius, yra ypatinga privilegija ir įdomi knygos įsigijimo proceso dalis. „Galiu detaliai papasakoti apie kiekvieną savo kolekcijos knygą: kada ir iš ko pirkau, ką kalbėjome ir apie ką diskutavome su pardavėju, kaip ta knyga keliavo ir pan. Viskas yra mano galvoje.“ Pasak pašnekovo, tikras kolekcininkas niekada neparduos vertingos knygos bet kam – stengsis pažinti, įsitikinti, ar knyga bus atsakingai rūpinamasi. „Senasis Bretkūno Biblijos savininkas gal tik per septintą mūsų susitikimą ryžosi prisipažinti, jog turi šią retą ir mūsų tautos istorijai tokią neįkainojamą knygą. Niekada nepamiršiu, kaip perdavė ją man – persižegnojo ir pabučiavo ją prieš atiduodamas ir atsisveikindamas“, – jaudinamą akimirką prisimena J. Gumbis, dar kartą patvirtindamas, kokia ypatinga ne tik įsigyjama knyga, bet ir susitikimo su ja akimirka.

Garsioji Jono Bretkūno „Postilė“ (1591 m.), pirmas spausdintas pamokslų rinkinys ↓

Aukcionų retenybė iš LDK kanclerio Jono Frydricho Sapiėgos bibliotekos su jo heraldiniu ekslibrisu – graikų vienuolio Christophoro Angelo veikalas apie ankstyvasias Graikijos ir Rusijos stačiatikių bažnyčias, išleistas 1655 m. ↓

Tikras knygų kolekcininkas ir knygų mylėtojas, jo įsitikinimu, supranta, kad vieną dieną savo kolekciją turės padovanoti valstybei – kitaip jis negali vadintis tikru kolekcininku. Mąstydamas apie savo kolekcijos likimą, J. Gumbis sako žinantįs viena – nenorintis užkrauti šios milžiniškos atsakomybės dukrai Gabrielėi Angelei ir norėtų, kad kolekcija nebūtų išblaškyta. Tokios senos ir retos knygos turi būti tinkamai laikomos ir saugomos: turi būti palaikoma tam tikra temperatūra, patalpos, kuriose tos knygos saugomos, turi būti tinkamai kondicionuojamos, būtina pasirūpinti ir apsauga – nedūžtančiais stiklais, kameromis, veido atpažinimo sistema ir t. t. „Tai didžiulė našta ir atsakomybė, kuri atitraukia nuo šeimos, namų, vaikų, kelionių, verčia prioritizuoti tikslus ir dėl knygos paaukoti visa kita, – tvirtina. – Todėl matau tik vieną išeitį – surasti biblioteką, kuri turėtų tinkamas sąlygas rūpintis tokia kolekcija ir suprastų jos vertę“, – apie kolekcijos ateitį mąsto J. Gumbis.

O kokią jis mato knygos ateitį? Ar, rinkdamas senąsias itin vertingas ir retas knygas, nesijaučia vienišas technologijų persmelktame XXI a., kai jaunoji karta žvilgčioja į ekranus? Koks jo santykis su nekolekcinėmis knygomis? „Knygai esu labai išrankus, daug jų neturiu, – tikina pašnekovas. – Man kiekybė niekada nevirsta kokybe. Kaip sakė L. Tolstojus, „visada geriau nedaug, bet gerai, negu daug, bet blogai“. Tas pats ir su knygomis. Nesuprantu namų bibliotekų, kuriose neaišku, ar sudėtos perskaitytos knygos, ar tos, kurios dar tik bus skaitomos.“ Rinkdamasis skaityti knygas, J. Gumbis dažnai vadovaujasi požiūriu: jei knyga neverta skaityti du kartus, tai neverta buvo skaityti ir pirmąjį. Iš tokių kelis kartus skaitomų autorių jis pamini F. Dostojevskį, kurį labai mėgsta. O dėl knygos likimo nesijaudina: „Knyga yra vienintelė pateisinama materija šiais nesaikingo vartojimo laikais. Knygos skaitymas yra su niekuo nesulyginamas malonumas – suplanuoti laiką, atsiverti, pajusti lapų šiugždesį ir patirti emociją, buvimo knygoje akimirka. Pagaliau skaitymas – tai ir mąstymo, protavimo procesas. To nepakeis jokios technologijos.“ Žinoma, anot J. Gumbio, knyga keičiasi ir nuo elektroninių knygų mes nepabėgsime: vartotojiškas pasaulis ir kultūra keičia knygas – jos darosi trumpesnės, kinta jų formatai. Todėl nemato nieko blogo mokslo knygas skaityti ekrane (o ir pats savo teisės studentams mokomąją literatūrą įkelia į internetą, kad būtų prieinama bet kada). „Mes gyvename didžiuliam informacijos vandenyne, kur ekologija, įskaitant ir minties, labai svarbu – pasirinkti, kas tau tikrai reikalinga. Turėti verta tik tas knygas, kurios iš tiesų svarbios ir padeda pažinti save“, – įsitikinęs kolekcininkas. Tad ir poreikio kaupti didžiules neskaitomas bibliotekas nebeliks. Jo nuomone, melė knygoms turi ateiti iš vidaus. „Ji negali būti primetama, todėl belieka tikėtis, kad jaunosios ir mūsų kartos požiūriai kur nors susitiks. Labai tuo tikiu ir manau, kad jaunoji karta mus dar nustebins. Tik turime leisti jiems eiti savo keliu, nieko neįrodinėdami“, – viltinai pokalbį baigia kolekcininkas J. Gumbis.

Ir pabaigai. Įdomus sutapimas: Lietuvos bibliofilijos istorijoje galima rasti daugiau advokatų, pavyzdžiui, Tada Vrublevskį, Mykolą ir Viktorą Cimkauskus, Joną Prekerį, Joną Jurgį Gocentą ir kt. Kiti teisininkai pasižymėjo kaip aktyvūs knygnešių rėmėjai, o keturi šios gildijos atstovai pasirašė ir 1918-ųjų Vasario 16-osios Lietuvos Nepriklausomybės Aktą. Teisės mokslų daktaras J. Gumbis džiaugiasi galėdamas pratęsti šią seką.

Kolekcininko J. Gumbio įsitikinimu, knyga yra viena prienamiausių savęs ir tautos istorijos pažinimo priemonių. O jas verta kruopščiai ir atsakingai pasirinkti, todėl advokato kolekcijoje nėra atsitiktinių knygų →

